

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Однією із важливих складових фінансово-кредитного механізму є розрахунковий механізм, на основі якого здійснюються розрахунки між підприємствами з приводу купівлі-продажу товарів, послуг, з фінансовими органами при сплаті податків, з кредитними установами при погашенні позик тощо. Широке розгалуження господарських зв'язків, територіальна віддаленість підприємств, розвинута мережа банківських установ сприяли розвитку саме безготівкових розрахунків.

Безготівкові розрахунки – платежі, які здійснюються шляхом перерахування з рахунку платника на рахунок кредитора у банках без використання грошових купюр[1].

Безготівкові розрахунки застосовуються між підприємствами і організаціями для розрахунків за куплені сировину, матеріали, напівфабрикати, відвантажену продукцію, виконані роботи і т. д. Безготівкові розрахунки використовуються також населенням для внесення вкладів, розрахунків за квартиру і комунальні послуги, оплату товарів та ін. Безготівкові розрахунки здійснюються на основі розрахункових документів встановлених форм - платіжних вимог, платіжних доручень, розрахункових чеків. Безготівкові розрахунки населення здійснюються через ощадні банки, але широкого поширення не набули.

Безготівковий оборот грошей має ряд переваг у порівнянні з готівковим обігом.

По-перше, при використанні безготівкових грошей відпадає потреба у витратах на друкування грошових знаків, їх транспортування і зберігання.

По-друге, розрахунки здійснюються через банківські установи, і за умови їх стабільності і високо рівня технічного оснащення суттєво прискорюють платіжний оборот.

По-третє, з точки зору державного контролю за грошовим оборотом безготівкові розрахунки дозволяють контролювати законність грошових операцій, виявляють приховані доходи суб'єктів підприємницької діяльності. Тому більше 90% всієї грошової маси у розвинутих ринкових країнах складають безготівкові (депозитні) гроші.

У безготівковому обігу гроші функціонують як засіб платежу, бо є певний проміжок часу між одержанням товарів та їх оплатою.

Електронні гроші - це замітники реальних повноцінних грошей, які існують у вигляді електронних записів у спеціальних пристроях. Переказ грошових сум за рахунками у банках здійснюється автоматично за допомогою комп'ютерних систем та безпосереднім розпорядженням власників.

Власникам електронних грошей гарантується право постійно контролювати стан своїх рахунків, а також надається можливість перетворювати електронні гроші в іншу форму або цінність. Особливістю електронних грошей є те, що завдяки своїм властивостям вони потребують створення спеціального середовища, де їм гарантується безпека та можливість вільного переміщення при зміні власника.

Безготівкові розрахунки треба розглядати як цілісну систему, яка включає:

- класифікацію розрахунків;
- організацію розрахунків;
- форми відповідних документів;
- взаємовідносини платників з банками.

У класифікації безготівкових розрахунків слід розрізняти:

- розрахунки за товарними операціями;
- розрахунки за нетоварними операціями.

Розрахунки за товарними операціями пов'язані з реалізацією продукції, виконанням робіт, наданням послуг. Вони становлять переважну частину всього грошового обороту в державі й обслуговують поточну фінансово - господарську діяльність підприємств.

Розрахунки за нетоварними операціями пов'язані з фінансовими операціями: з кредитною системою, з бюджетами різних рівнів, зі сплатою фінансових санкцій. Ці розрахунки здійснюються після реалізації продукції, тобто за результатами завершення кругообігу коштів підприємства.

Переваги безготівкового обігу перед готівковим:

- прискорюється обіг грошових коштів господарських суб'єктів;

- значно скорочуються суспільні витрати обігу;
- збільшуються можливості держави щодо регулювання грошової сфери тощо.

Безготівкові розрахунки поділяються на:

- міжбанківські;
- міжгосподарські, які обслуговують, відповідно, відносини між банками та між клієнтами банків.

Безготівкові розрахунки є розрахунками (платежами) за продукцію та послуги, що здійснюються двома основними способами:

- акцептно-інкасовим, коли поставка передуює оплаті,
- акредитивним, - коли оплата передуює відправленню продукції.

Безготівкові розрахунки між підприємствами, організаціями та установами всіх форм власності, підприємствами без створення юридичної особи і фізичними особами здійснюються у національній валюті України через банки шляхом перерахування коштів з рахунка платника на рахунок одержувача коштів. Кошти з рахунка клієнта списуються за розпорядженням його власника, крім випадків, у яких чинним законодавством передбачене безспірне стягування та безакцептне списання коштів. Розрахункові документи приймаються банком до виконання тільки в межах наявних на рахунку клієнта коштів. Платежі одного клієнта за рахунок коштів іншого не допускається.

Господарські суб'єкти самостійно обирають форми розрахунків та вказують їх при укладенні договорів.

Установи банків здійснюють контроль за додержанням правил розрахунків, а також за станом розрахунків підприємств. Підприємства (платники та одержувачі коштів) зі свого боку також мають контролювати проведення безготівкових розрахунків.

Народногосподарське значення безготівкових розрахунків полягає у прискоренні обігу грошових і фінансових коштів, забезпеченні в максимально короткий час грошової компенсації виробникам - власникам поставленої продукції, виконаних робіт і наданих послуг. Прискорення міжгосподарських розрахунків важливе як з мікроекономічної, так із макроекономічної точок зору [3].

Для створення ефективної системи безготівкових розрахунків принципове значення має правильне визначення її принципів - основних нормативних положень, якими слід керуватися, щоб безготівкові розрахунки максимально сприяли прискоренню народногосподарського обороту.

Безумовно, що принципи організації безготівкових розрахунків на макроекономічному рівні мають розглядатися у взаємозв'язку з особливостями реформування фінансової сфери вітчизняної економіки. На мікроекономічному рівні принципи організації безготівкових розрахунків впливають із специфіки реалізації економічних інтересів трьох суб'єктів сфери безготівкового обігу платника, одержувача грошових коштів банку.

Специфіка принципів безготівкових розрахунків відображає реальний стан національної економіки (криза, депресія, похвалення, піднесення).

Принципи безготівкових розрахунків - це вихідні положення які визначають конкретний економічний зміст способів і форм розрахунків. У міру реальних ринкових змін в економіці змінюється також принципи організації безготівкових розрахунків, виникають і формуються нові принципи [2].

Безготівкові розрахунки на даному етапі розвитку світового господарства є невід'ємною частиною його функціонування. Адже для будь-якої господарської операції підприємства повинні здійснювати розрахунки з іншим підприємствами, тому найшвидшим типом розрахунків між юридичними та фізичними особами виступають саме цей вид розрахунків.

Це так звана цілісна система, складова загальної національної грошової системи. В ході становлення ринкових відносин і відповідної трансформації грошової сфери економіки посилюється значення і роль безготівкових розрахунків як важливого самостійного відособленого об'єкта економічних відносин, а відповідно й окремого дослідження економічної науки.

Більшість підприємств здійснюють безготівкові розрахунки, вони мають різні види рахунків і користуються різними формами безготівкових розрахунків. В умовах ринкової економіки форми безготівкових розрахунків набувають нової сутності: підприємство має само вибирати найефективніші та найкращі форми розрахунків. Безготівкові розрахунки нерозривно пов'язані із підприємницькою діяльністю і від правильності застосування тієї чи іншої форми розрахунків підприємство може виграти або програти.

Список літератури:

1. Жук В. М. Інституціональне забезпечення розвитку бухгалтерського обліку в Україні / В. М. Жук // Фінанси України. - 2010. - №11. - С. 101-110.
2. Соціальне забезпечення: роз'яснення та коментарі // Все про бухгалтерський облік. - 2011. - №43. - С. 4-47.
3. Сп'як Г. Базові засади побудови бухгалтерського обліку банків України в сучасних умовах. - 2010. - №10. - С. 30-34